

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

Adéla ŘEZNÍČKOVÁ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

**Filozofická fakulta
Ústav Dálného východu**

Bakalářská práce

Adéla Řezníčková

Jazykové prostředky v japonštině odpovídající tvaru infinitivu
v češtině

Grammatical Forms in Japanese corresponding to Infinitive in
Czech

Praha 2009

vedoucí práce: Prof.Dr.Zdenka Švarcová

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Karlova má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Karlova oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek a úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v knihovně Univerzity Karlovy.

V Praze dne 31. června 2009

Adéla Řezníčková

ÚDAJE PRO KNIHOVNICKOU DATABÁZI

Název práce	Jazykové prostředky v japonštině odpovídající tvaru infinitivu v češtině
Title	Grammatical Forms in Japanese corresponding to Infinitive in Czech
Autor práce	Adéla Řezníčková
Obor	Japonská studia, ÚDLV, FF UK Praha
Rok obhajoby	2009
Vedoucí práce	Prof. Dr. Zdenka Švarcová

Poděkování

Děkuji paní profesorce Zdence Švarcové za podnět k vybrání tématu a inspiraci ke studiu.

Anotace:

Práce sleduje tyto cíle:

1. Podat syntaktickou charakteristiku infinitivu v češtině jako slovně druhové formy plnící primární a sekundární funkce při tvorbě výpovědí a textu.
2. Vytvořit korpus příkladů užití infinitivu v českém literárním textu přeloženém do japonštiny a podat přehled překladových ekvivalentů infinitivu v japonštině, která tento gramatický jev postrádá.
3. Na základě analýzy stanovit, které syntaktické funkce infinitivu jsou v českém textu frekventní a jaké jazykové prostředky použil japonský překladatel k adekvátnímu vyjádření.
4. Vyvodit konkrétní závěry pro výklad infinitivu a jeho překladu.

Práce si dává za úkol sledovat charakteristiku českého textu z hlediska překladu do jazyka japonského. Jejím těžištěm budou kapitoly, v nichž jsou uvedeny překladové ekvivalenty infinitivů, porovnávány varianty a vyhodnocovány. Celkovým cílem je přispět k hlubšímu porozumění principů a kontrastů v češtině a japonštině, k objasnění problematiky překladu v českém jazyce frekventovaného jevu.

Materiálová východiska:

V práci budu uvádět zjištění o frekvenci a výskytu různých větných konstrukcí. Proto pokládám za nutné úvodem alespoň stručně říct, na jakých textech je založena excerpce. Práce je podložena srovnávacím materiálem soustředěných 600 excerpt z díla Karla Čapka, konkrétně ze dvou titulů:

- カレル・チャペック一劇曲集 I 「栗栖継訳」
Karel Čapek - Sbírká her I / přeložil Kurisu Kei
(excerpce byla provedena ve hře Bílá nemoc [Hakuekibjó])
- カレル・チャペック一小品集 「飯島周訳注」
Karel Čapek - Sloupky / přeložil Iidžima
(excerpce byla provedena v plném rozsahu).

Nemohla jsem si klást za úkol shromáždit vyčerpávající množství materiálu – šlo o získání dostatečného reprezentativního vzorku, který jasně osvětluje frekvenci jevu. (pozn.: Při citování japonských slov i v ukázkách excerpce užívám v textu českého systému transkripce do latinky. Pro lepší odlišení textu jsou původní české věty označeny kurzívou.)

Obsah:

1. Úvod - Infinitiv (charakteristika a fce.)

1.1.	Charakteristika českého infinitivu	7-10
1.2.	Jednotlivé způsoby užití infinitivu	10-11
1.3.	Situace v jiných jazycích a problematika překladu	11-12

2. Infinitiv v českém uměleckém stylu a jeho překladový ekvivalent v japonštině – typy příkladů

2.1. Typ 1: Infinitivní klauze

2.1.1.	Infinitivní navozovací klauze	13
2.1.2.	Infinitivní klauze oznamovací zvolací	14-16
2.1.3.	Infinitivní klauze rozkazovací	16-17
2.1.4.	Infinitivní klauze tázací	17-21
2.1.4.1.	Tázací klauze přímé	17-18
2.1.4.2.	Tázací klauze nepřímé s finitním slovesem	18-21
2.1.5.	Infinitivní věty účinkové	21

2.2. Typ 2: Infinitiv jako větný člen

2.2.1.	Infinitiv podmětový	22-25
2.2.2.	Infinitiv předmětový	26-33
2.2.3.	Infinitiv příslovečný účelový	33-34
2.2.4.	Infinitiv přívlastkový	34-36
2.2.5.	Infinitiv doplňkový	36-37

3. Závěr

3.1.	Výsledky práce	38-40
3.2.	Závěr	40

Příloha:	Výklad obsahu termínu infinitiv (futeiši) - překlad ze slovníku The Kodansha English-Japanese Dictionary	42-54
-----------------	---	-------

1 Úvod - Infinitiv (charakteristika a funkce)

Jednotlivé části studie vyžadují různé metody zpracování. V této části, jejímž obsahem je charakteristika daného jevu, je použita metoda popisu, srovnání jednotlivých názorů a analogie. Doslovná citace i delších pasáží je zvolena záměrně za účelem dostatečného přehledu.

Zkusím problematiku infinitivu vzít nejprve za teoretičtější konec. Bohemistická literatura zabývající se infinitivem je velmi bohatá a podává detailní charakteristiku jak syntaktickou, tak i sémantickou.

1.1 Charakteristika českého infinitivu

V každé české mluvnici se dočteme, že infinitiv je neurčitý slovesný tvar, tzv. slovníková forma slovesa tvořící se od infinitivního kmene koncovkou –t/ti (*hrát* – neutrální; *hráti* – archaické) nebo může být tvořený příponou –ci/-ct (*péci* – knižně, *péct* – neutrální).¹ Tvrzení, že infinitiv je tvar neurčitý co do vyjadřování přísudkových kategorií (od toho dřívější název „neurčitek“), není zcela přesné. Z gramatických významů slovesných je totiž nositelem vidu (*psát* – *napsat*; *opsat* – *opisovat*) a může vyjadřovat příznakovou formou i slovesný rod. Schopnost vyjadřovat ostatní finitní slovesné kategorie, osobu, číslo, čas a způsob, ovšem postrádá. Slouží tedy mluvčímu k tomu, aby se vyhnul morfologickým kategoriím.²

Infinitiv je jazykový prostředek vytvořený ze slovesného základu, ve větné stavbě rozvíjí slovesné tvary a je nerozlučně spjat s ponětím děje – pojmenovává děje nebo stavy. Zda je infinitiv neosobním výrazem pro neskutečně chápaný děj, tzn. uplatňuje se u něj vždy abstraktní chápání vyjadřovaného slovesného významu, či vyjadřuje děj naprosto konkrétní, bylo předmětem řady disputací. František Kopečný³ říká, že jde o tvar téměř naprosto neutrální. Je výrazem pro děj pojatý abstraktně, i když konkrétně probíhá, infinitivem se nemyslí na konkrétnost. J. Růžička⁴ vymezuje infinitiv sémanticky a považuje za přiměřené říct, že

¹ Encyklopedický slovník češtiny, str. 180

² Čermák, Fr. Jazyk a jazykověda, str. 65

³ Kopečný, Fr. Základy české skladby, str. 138

⁴ Růžička, J. Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku. Bratislava 1956

infinitivem se pojmenovává děj v procesu svého uskutečňování, bez vyjádření předpokládaného vztahu k činiteli nebo nositeli děje.

Ve své práci budu vycházet především z charakteristiky K.Svobody⁵, který konstatuje, že „Infinitivem se označuje slovesný děj v procesu jeho uskutečňování. S finitním slovesem má společné čtyři rysy: 1. rozlišuje činný a trpný rod, 2. řídí pád (tentýž jako finitní sloveso), 3. je rozvíjen příslovci, 4. vyjadřuje slovesný vid. Podstatnou vlastností mluvnické sémantiky infinitivu je vztah děje infinitivního slovesa k jeho konateli (nositeli).“⁶

Pojďme se nyní drobnohledem podívat na poslední zmíněnou charakteristiku, tj. na vztah děje infinitivního slovesa k jeho konateli (nositeli). Konatel infinitivního děje se vyrozumívá z určitého větného členu nezávislého na infinitivu. Např. konatel děje infinitivu podmětového se vyrozumívá s určitého větné členu pojícího se k základu přísudku, např.: *Nenapadlo mě nabídnout mu pomoc*. Konatel děje předmětového infinitivu se vyrozumívá z větného podmětu, např.: *Rozhodl se odejít*. U jiných řídicích sloves z jejich předmětu, např.: *Poručil mu odejít*.⁷ Může nastat i varianta, že konatel (nositel) děje je nevyjádřený a míněný obecně, nebo se vyrozumívá ze širšího kontextu (situace), např.: *Dělat si myšlenky nepomůže*. (Čapek)

K.Svoboda také uvádí, že ze vztahu děje infinitivního slovesa k jeho konateli vyplývá fakt, že existuje infinitiv aktivní (činný) a infinitiv pasivní (trpný).⁸

chválit - být chválen

(to) musí uznat - (to) se musí uznat

Tyto tvary se významově liší tím, že sloveso v činném infinitivu vyjadřuje děj, který konatel koná, sloveso v trpném infinitivu vyjadřuje děj, kterým je nositel zasahován.

Ve zvláštních případech má vyjádření obsahující infinitiv dvojí význam. V určitých syntaktických konstrukcích může mít aktivní infinitiv pasivní význam, např. větu *On potřebuje nafackovat*. chápeme jako pasivní. Zatímco *On potřebuje nafackovat (Marii)*. jako aktivní.⁹ Takovéto vyplývání infinitivu ze širšího kontextu

⁵ Svoboda, K.. Infinitiv v současné češtině, str. 24

⁶ tamtéž, str. 45

⁷ tamtéž, str. 45

⁸ tamtéž, str.78

⁹ Dodatek: Existují i konstrukce, v nichž má infinitiv aktivní význam pasivní a umožňuje vyjádřit agens formou instrumentálu – viz *Nechal tu větu opsat žákem Novákem*.⁹ (zdroj: Encyklopedický slovník češtiny, str. 180)

je ojedinělé. Větná funkce infinitivu je většinou zřejmá z výrazů s nimiž vstupuje do větného vztahu. Ve spojení s výrazy určitých lexikálních významů (popřípadě s určitými druhy) má infinitiv jednoznačně fci. podmětu, s výrazy jiných lexikálních významů fci, předmětu, atd.¹⁰

Další podstatnou vlastností infinitivu, kterou zmíním je tzv. amodálnost, nebo-li neosobnost. Infinitiv na rozdíl od finitního slovesa děj nepřisuzuje, nýbrž pouze pojmenovává¹¹, tzn. nesděluje se jím děj nebo stav jako existující nebo neexistující, ani jako možný, žádaný apod., nýbrž uvádí se pouze na mysl.¹² Infinitiv sám nepřisuzuje děj v žádné modálnosti.

Je příjemné nespěchat .

Bylo by příjemné nespěchat.

Bylo příjemné nespěchat.

Z těchto tří příkladů je patrné, že infinitivem se pojmenovává děj, aniž se jím samým vyjadřuje jeho vztah ke skutečnosti. Zvláště pokud je přísudkové sloveso v čase přítomném, není jasné, jestli se hodnotí děj uskutečněný nebo neuskutečněný.

Amodálnost infinitivu poskytuje možnost využívat infinitiv k vyjadřování dějů s nejrůznějšími modálnostmi. Např. při vyjádření možného (*Můžeme ho navštívit.*), nutného (*Musíme ho navštívit.*), přikázaného (*Nastoupit!*), přanáho (*Být tak doma!*), děje skutečného (*Chceme jít.*) a neskutečného (*Vidím ho přicházet*) - přičemž modálnost děje pojmenovaného slovesem v infinitivu nevyjadřuje samotný infinitiv, ale modální výraz, a je proto třeba rozlišovat amodálnost samotného infinitivu od modálnosti spojení, jehož je infinitiv součástí.¹³

Základní mluvnické vlastnosti infinitivu je možné shrnout takto:

Infinitiv je slovesná forma, která má stejný základ jako ostatní slovesné tvary, vyjadřuje slovesný vid a rozlišuje trpný rod – viz tabulka:

	vid nedokonavý	vid dokonavý
infinitiv aktivní	psát	napisat
infinitiv pasivní	být psán	být opsán

¹⁰ Svoboda, K. Infinitiv v současné češtině, str. 33

¹¹ **Finitní slovesné tvary** přisuzují děj nebo stav. Sloveso 1.osoby přisuzuje děj mluvčímu, 2. osoby osobě (věci), ke které se mluvčí obrací, sloveso 3.osoby přisuzuje děj (stav) někomu (něčemu) třetímu.

¹² Svoboda, K. Infinitiv v současné češtině, str. 17

¹³ tamtéž, str. 19

Sloveso osobní v infinitivu vyjadřuje děj se zřetelem k jeho konateli nebo nositeli. Konatel a nositel děje se vyrozumívá nejen z větného členu, ale někdy i ze situace a širšího kontextu. Na rozdíl od finitních tvarů sloves však konateli nebo nositeli děj nepřisuzuje a tím je dána jeho amodálnost.

Tyto vlastnosti infinitivu jsou různě patrné v jednotlivých případech užívání infinitivu, kterým se budu věnovat v následující kapitole.

1.2. Jednotlivé způsoby užití infinitivu v češtině

V této podkapitole se soustředím na jednotlivé způsoby syntaktického využití infinitivu. Budu vycházet z teze, že infinitiv je jádrem tzv. infinitivní skupiny, viz např.: *Babička čte dětem pohádku.* – skupina „*číst dětem pohádku*“¹⁴ a vyskytuje se buď v platnosti větného členu, tzn. je ve vztahu k jinému výrazu ve větě, nebo je nositelem větné platnosti – pak se jedná o samostatné infinitivní věty.

V rámci samostatných infinitivních vět jsou rozlišovány: 1. infinitivní věty podmínkové (*Byl bych snad plakal, nebýt doktora.*), 2. infinitivní věty přací, ty jsou rozlišovány na bezpodmětové (*Mít tak dvacet let.*), nebo s podmětem (*Mít já tak dvacet let.*), 3. věty rozkazovací (*Nastoupit!*) a 4. oznamovací zvolací (*Já ti dám utíkat*). Dále o 5. infinitivní věty tázací, a to doplňovací (*Co dělat?*) nebo zjišťovací (*Smím prosit?*). A v neposlední řadě 6. infinitivní věty účinkové a důsledkové (*A taková slabost se o ni pokoušela, jen se skácet!*). Zvláštním případem je 7. infinitiv navozovací – pojmenovávající obsah, aby jej navodil, uvedl na mysl, ale nevyjadřující nic o vztahu obsahu ke skutečnosti. Takovýto infinitiv nevstupuje do větného vztahu, je proto označován jako infinitivní člen vytčený. Viz věta: *Bohatí lidé, a svářit se!*¹⁵

V platnosti větného členu je infinitiv uváděn do vztahu k jinému výrazu jako ke svému přísudku, nebo se pojí k jinému větnému členu ve vztahu determinace.¹⁶ Konkrétně jde o: 1. infinitiv podmětový (*Zbývá ještě podívat se do sklepa.*). Jím se pojmenovává děj bez vyjádření toho, jestli děj je nebo není.¹⁷ To umožňuje právě

¹⁴ Encyklopedický slovník češtiny, str. 180

¹⁵ Svoboda, K. Infinitiv v současné spisovné češtině, str.41

¹⁶ Svoboda, K. Infinitiv v současné spisovné češtině, str. 65

¹⁷ Svoboda, K. Infinitiv v současné spisovné češtině, str. 65

výše zmíněná amodálnost infinitivu. 2. infinitiv předmětový (*Tehdy císař rozkázal střelbu zastavit*) vyjadřuje děj, jehož konatel (nositel) se vyzumívá z podmětu, předmětu řídicího výrazu nebo ze situace. 3. infinitiv příslovečný má význam účelový (*Mám prádlo sušit na půdě.*) přirovnávací nebo časový. Rozsah řídicího jména omezuje 4. infinitiv přívlastkový. Př.: vůle žít, příležitost uplatnit se apod. 5. infinitiv doplňkový (*Vidím ho přicházet.*) s předmětovým konatelem děje závisí na slovesech smyslového vnímání. A kromě sloves smyslového vnímání se pojí ke slovesům najít (*dopis našel ležet*), zdát se (*zdá se být unavený*), zůstat (*zůstal stát*) mít a nechat (*nechal mne tu stát*)¹⁸

(pozn.: přehled infinitivů v samostatných a nesamostatných infinitivních skupinách je částečně převzat z Encyklopedického slovníku češtiny, str. 180 - 181).

1.3. Situace v jiných jazycích a problematika překladu

Doposud jsem se zabývala obecnými vlastnostmi českého infinitivu. Z pohledu češtiny je tento slovesný tvar vedle verba finita nejdůležitější slovně druhová forma slovesa. V důsledku své neohrabanosti a neschopnosti formálně vyjadřovat významy gramatických prostředků sloves je ze všech slovnědruhových forem funkčně nejuniverzálnější.

Pokud se poohlédneme po jiných jazycích, zjistíme, že existují takové, které mají pouze jeden infinitiv, ten je pak funkčně nespecifický a může ve větě nabýt řady úloh. Nebo jich má jazyk více, jako je tomu např. u finštiny, a pak bývá jeho funkce konkrétnější. Můžeme se ovšem setkat i s případy, kdy v jazyce infinitiv zcela chybí. Neurčitý způsob postrádá kromě japonštiny také bulharština, makedonština, arabština a jiné. Pokud překládáme text z češtiny do jazyka, ve kterém infinitiv chybí, jako je tomu u japonštiny, nabízí se otázka, jaké jazykové prostředky překladač zvolí. Analýzou těchto prostředků používaných pro překlad českého infinitivu do japonštiny se tedy dotýkám tématu jak lingvistického tak překladačského – lépe řečeno problému přeložitelnosti. Jde o to, zda lze, či nelze zachovat jedinečnost formy a obsahu původního literárního díla, když nastane takový jev jako v našem případě - nutná výměna jazykového materiálu.

Při překládání se na problém rozdílnosti originálu a překladu naráží samozřejmě

¹⁸ tamtéž, str. 106 (vyjma příkladů)

vždy. Z.Skoumalová¹⁹ nazývá tvorbu překladového textu *humanitním experimentem*. Při překládání hraje roli řada faktorů - porozumění textu, jazykové vcítění do textu, ale také znalost rozdílů mezi jazyky. Na rozdíl od autora původní tvorby, který si obsah i tvar díla určuje sám, je autor překladu limitován textem originálu a výběrem jazykových prostředků. Obecně se dá říct, že jazyk dává pro jazykovou stylizaci v některých případech pouze jednu možnost, v některých případech je možnost volby z více prostředků. A vyvstává pak nutně otázka, zda lze vytvořit něco jako ideální překlad.

Rozbor a zkoumání jazykových výrazů nám může dát možnost postihnout tvůrčí postup autora. V další části této práce se proto zaměřím na to, jak si s překladem českého infinitivu poradili japonští autoři při překladu děl Karla Čapka. Záměrně jsem zkoumala materiál nashromážděný ze dvou literárních žánrů – z fejetonů K.Čapka Sloupky a také z divadelní hry Bílá nemoc. To proto, že divadelní dialog je promluva, zvláštní případ mluvené řeči, tzn. jsou v něm patrné prvky hovorové češtiny, což může přispět k širšímu pochopení zkoumané látky.

¹⁹ Skoumalová, Z. a kol. autorů, Překládání a čeština, str.204

2. Infinitiv v českém uměleckém stylu a jeho překladový ekvivalent v japonštině – typy příkladů

Japonská slovesa nerozlišují formální mluvnickou osobu ani číslo, určité tvary slovesa jsou v tomto ohledu závislá na kontextu. Problematika, kterou se budu zabývat v hlavní části práce je skutečnost, že japonské sloveso nemá ani infinitiv (futeiši), který je v češtině běžným jevem. V japonštině se jako slovníkový tvar používá určitého tvaru slovesa – tzv. základní tvaru. Tam, kde je v češtině použit infinitiv jakožto větný člen, respektive ve fci.větné platnosti, v japonštině se užívá slovesných koncovek a časovatelných sufixů, které se připojují na kmeny, popřípadě na základy slovesa a vytvářejí tak slovesné časy a způsoby.

Pro názornost uvádím jednotlivé typy překladových ekvivalentů na základě analýzy excerpovaného materiálu. Vzhledem k většímu rozsahu korpusu předkládám pouze vybrané reprezentativní vzorky.

2.1 Typ 1: Infinitivní klauze

2.1.1 Infinitivní klauze navozovací

Infinitiv navozovací je prvek uplatňující se v emocionálních projevech. Jak jsem zmínila v úvodu, jde o samostatný prvek, který pojmenovává, aniž by vstupoval do větného vztahu.

(1) *Co žena dovede, je smát se.* (Sl. 195)

Onna ga džózu ni jareru no ha, džibun de warau koto de aru. (Sl. 195)

V excerpovaném materiálu je tento typ doložen pouze jedním příkladem. Autor pro překlad zvolil použití vedlejší věty jmenné. Sloveso [warau], které odpovídá českému infinitivu je členem v pozici tématu. Jeho vztah k slovesu řídícímu je vyjádřen prostřednictvím pomocného jména [koto], které slovesný výraz nominalizuje.

2.1.2. Infinitivní klauze oznamovací zvolací

Podobně jako zmíněné infinitivní věty navozovací navozují i infinitivní věty zvolací obsah, ale také pomocí intonace vyjadřují vztah mluvčího ke skutečnosti.²⁰ Často jde o hodnotící soud. V japonštině takovému použití infinitivu odpovídají následující překladové ekvivalenty:

- (1) a. *Jak to může vydržet!* (BN.127)
Kore hodo gamanzujoi to wa! (BN. 181)
- b. *Tohle mně Bůh neměl udělat!* (BN. 172)
Kamisama ga konna koto wo wataši ni nasaró to wa ne! (BN. 245)

V příkladu (1a) je infinitivní skupina *může vydržet* v japonské větě nahrazena složeným slovem [gamanzujoi], které podle koncové složky klasifikujeme jako adjektivum. Tento složený adjektivní výraz v sobě slučuje význam substantiva trpělivost - [gaman] a adjektiva silný - [cujoi]²¹, tedy ve smyslu „*být silný v trpělivosti*“. V (1b) je významová skupina *neměl dělat* nahrazena uctivým slovesem *dělat* - [nasaru] v pravděpodobnostním tvaru [nasaró]. Slovesa jsou v obou příkladech zdůrazněna výrazem [to wa!] nebo [to wa ne!], což značí citově podbarvenou expresi (hjóšucu)²² typickou pro věty zvolací.

I v dalším případě (2) se setkáváme s jevem, kdy je infinitiv nahrazen adjektivem. *Budou se bát* zastupuje tzv. větně nerozvitě kvalitativní sloveso (adjektivum typu I) [kowai] v základním tvaru. Časové zařazení je v japonské větě nevyjádřené.

- (2) *Člověče, vždyť se budou bát ...* (BN. 134)
Kowai to omou ni čigai nai, ... (BN. 191)

V případech (3a) a (3b) zvolil autor pro překlad infinitivu slovesa v základním tvaru, přičemž zřetelné vyjádření vztahu jazykového subjektu k podávané látce zde zaručuje přítomnost [nante] na konci věty.

²⁰ Svoboda, K. Infinitiv v současné spisovné češtině, str. 67

²¹ gaman + kujoi → gamanzujoi – slovní složeninu charakterizuje změna neznělé hlásky ve švu složeniny na znělou

²² Watanabe, M. O podstatě japonského jazyka, str. 177

- (3) a. *Sem vodit hosty!* (BN. 127)
 Konna tokoro he kjaku wo annai suru nante! (BN. 181)
- b. *Takhle mne blamovat!* (BN. 125)
 Kó šite wataši wo kjúči ni nikomu nante! (BN. 178)

V příkladu (4) se namísto infinitivní skupiny *neměl říkat* setkáváme s překladovým ekvivalentem sestávajícím se ze slovesa [kuči ni suru] – říkat, ke kterému je připojen sufix [- beki]. Tento sufix se napojuje na základní tvar slovesa a dodává mu modální význam nutnosti. Modifikované sloveso je navíc nominalizováno pomocným slovem [koto] v záporném tvaru [koto dewa nai].

- (4) *Tak to byste jako lékař neměl říkat!* (str.137)
 Iša tošite kuči ni subeki koto dewa nai desu jo! (195)

Když je v české větě významovým základem přísudku sloveso *mocht*, jako je tomu u příkladů (5a) a (5b), používá autor překladu za pomoci taktéž modálního výrazu [dekiru], doslova pak věta zní: „*jak můžete dělat tak hloupé otázky*“. Ve větě (5b) v rámci kontextu „... *dovolit (říct)*“ autor vyzdvihl sloveso *říct*, které přeložil jako odvozené potenciální sloveso.

- (5) a. *Prosím tě, jak se můžeš tak hloupě ptát!* (BN. 141)
 Omae, sonna baka na šicumon ga joku dekiru ne! (BN. 200)
- b. *Jak si tohle může dovolit!* (BN. 140)
 Konna koto ga joku mo ieta mono da! (BN. 200)

V dalším příkladu (6) jazykové prostředky použité v české větě s japonským překladem nekorespondují. Modální výraz nutnosti je vyjádřen za pomoci slovesa [nasaru] v tvaru *muset* [nasaranakuča dame]. Japonský překlad působí více jako rozkaz.

- (6) *To byste měl udělat!* (BN. 113)
 Só nasaranakuča, dame na no desu! (BN. 161)

V uměleckém stylu se při překladu často uplatňuje subjektivní faktor. Překladatel volí takové prostředky, které někdy vůbec neodpovídají těm použitým v původní větě. Tak je tomu i v případě (7). Namísto výrazu *nemůže být tvrdý* je v japonštině použit výraz „určitě nemá srdce jako kámen“. Prostředky vyjádření se liší, význam je však zachován.

- (7) *Přece ten doktor nemůže být tak tvrdý!* (BN. 143)
Ano sensei wa, iši no jó na kokoro wo motte iru hazu ga nai to omou jo!
(BN. 203)

2.1.3. Infinitivní klauze rozkazovací

Infinitiv je v češtině hojně využíván také v rozkazovacích větách. Vedle imperativu (a kondicionálu ve větě přací) jde o další způsob, jakým vyjádřit obsah, který má teprve nastat. Vyjadřuje výzvu k záměrnému konání infinitivního děje. Jednotlivé případy využití infinitivu ve větě rozkazovací jsou strohá vyjádření příkazu, vyjádření rad, povzbuzení, pokyny a přímé výzvy. Pojdme se podívat na jejich překladové ekvivalenty v konkrétních větách.

- (1) a. *Košili sundat.* (BN. 149)
Waišacu wo nuide kudasai. (BN. 212)
b. *Račte se rozestavit, pánové!* (BN. 131)
Dó ka gurutto oacumari kudasai. (BN. 186)

V příkladech (1a) až (2b) je použito jako ekvivalent infinitivu sloveso v rozkazovacím tvaru (mereikei). Zatímco v (1a) a (1b) jsou použité složené opisné tvary imperativu [- te kudasai], v (1c) jde o opisný tvar [- te kureru]. Oproti tomu ve větách (2a) a (2b) jde o imperativ prostý.²³ Prostý imperativ se používá zřídka, obvykle jen v situacích, kdy jde o rozkaz v užším slova smyslu (např. ve vojenské službě) nebo o projev hněvu (viz 2b).

- (2) a. *„Vypláchnout!“* (Sl. 125)
Kuči wo suide. (Sl. 126)
b. *Koukej mazat, nebo - !* (BN. 176)

²³ Novák, M. Gramatika japonštiny I., str. 157

Ačči he ike! Ikanaito – (BN. 251)

V příkladu (3a) je k rozkazu namísto infinitivu použito modální sloveso *muset* v hovorové formě a ve (3b) jeho opisný tvar [- te wa ikenai].

- (3) a. *Zavřít toho chlapa!* (BN. 141)
Aicu wo kangoku ni bučiiimanakuča! (BN. 200)
- b. *Nikomů už nepodat ruku.* (BN. 148)
Daretomo akušu wo šite wa ikenai no desu. (BN. 211)

V posledním vysledovaném případě autor použil jako rozkaz nominalizovaného slovesa. Vytvoření jmenné klauze prostřednictvím pomocného slova [koto] v japonštině často naznačuje snahu mluvčího odosobnit se od obsahu promluvy.²⁴ Tak tomu může být i v tomto případě.

- (4) *Nekouřit!* (Sl. 94)
Kinen suru koto. (Sl. 95)

2.1.4. Infinitivní klauze tázací

Infinitivní věty tázací jsou založené na vztahu mezi implikovaným podmětem jako konatelem děje a dějem infinitivního slovesa.²⁵ Mluvčí intonací vyjadřuje otázku, zda je vhodné, nutné nebo možné tento vztah realizovat. Otázka je buď zjišťovací doplňovací, nebo vylučovací.

2.1.4.1. Tázací klauze přímé

V přímých tázacích otázkách (1a) a (1b) je infinitiv nahrazen nominalizovaným slovesem. V případě (1b) je za účelem zdůraznění za pomocné [koto] připojena partikule wa.

- (1) a. *Vykládat si karty?* (Sl. 62)
Toranpu no sacu wo hitoride naraberu koto wa? (Sl. 63)
- b. *Číst?* (Sl. 64)
Nani ka wo jomu koto? (Sl. 64)

²⁴ A Dictionary of Basic Japanese Grammar, str. 193

²⁵ Svoboda, K. Infinitiv v současné spisovné češtině, str.54

Ve větě (2a) je namísto infinitivu prosté dějové sloveso v neutrálním tvaru následované uvozovacím *ale* [datte]. Ve větě (2b) je sloveso v kauzativním tvaru.

- (2) a. *Co – cože? Uchránit?* (BN.64)
Nan – nandatte? Jobó suru datte? (BN. 107)
- b. *Uklidnit?* (BN.68)
Anšin saseru? (BN. 104)

2.1.4.2. Tázací klauze nepřímé s finitním slovesem

V tomto případě byly jednotlivé české klauze rozříděny v závislosti infinitivu na řídícím finitním slovesu.

Pokud je významovým základem přísudku **sloveso mít**, zvolil překladatel následující varianty:

- (1) a. *Kdy mám, pane doktore, zase přijít?* (BN. 148)
Sensei, dewa cugi wa icu ukagattara ii no dešó ka? (BN. 211)
- b. *Co mám s vámi dělat?* (BN.111)
Kimi no soči wo dó šita mono ka na? (BN. 196)
- c. *Má tu co dělat?* (BN.128)
Koko de nani ka šite iru no desu ka? (BN. 182)
- d. *Komu to máme vyřídit?* (BN.133)
Cutaeru tte, ittai dare ni nano desu ka? (BN. 188)
- e. *Mám ještě jednou přijít?* (BN. 152)
Wataši wa mó ičido koko he kaette kuru no desu tte? (BN. 215)
- f. *Mám napsat kvitanci?* (BN. 145)
Rjóšúšo wo o kaki šimašóka? (BN. 207)
- g. *Ruku vám – nemám podávat, že?* (BN. 148)
Akušu wo šite wa ikenai no dešó ka? (BN. 211)

Ve větě (1a) je použito sloveso *přijít* [ukagau] v kondicionálu s koncovkou [- tara]. Japonský překlad má pak doslovný význam „kdy by bylo dobré přijít“. Viz schéma:

icu / ukagattara / ii
kdy / přišel bych / dobré
„kdy mám přijít“

Ve větě (1b) je použita nominalizace slovesa prostřednictvím pomocného jména [mono]. V (1c) je sloveso *dělat* v průběhovém tvaru. V příkladech (1d) a (1e) se jedná o slovesa v tvaru základním, neutrálním. Zatímco příklady (1d) a (1e) mají zcela objektivní význam, v příkladu (1f) najdeme tzv. osobně laděný tvar slovesa²⁶ [o kaki šimašóka], kdy mluvčí vyjadřuje uctivost vůči partnerovi. Ve větě (1g) je namísto *nemám podávat* použito sloveso *podávat ruku* v modálním tvaru nesmět [- te ha ikenai] – tedy „*nesmím podávat*“.

Pokud je základem přísudku **sloveso *chtít***:

- (2) *Ale vy svou metodu chcete až na další aplikovat sám, že?* (BN. 114)
 Demo kimi wa, hoka no kandžatači wa džibun de čirjó šite mitai, to iuu
 no daró? (BN. 176)

V tomto případě je infinitivní skupina *chcete aplikovat* v japonské větě zastoupena složeným slovesným tvarem deziderativu [čirjó šite mitai], což doslova znamená “*chtít vyzkoušet léčit*”.

čirjó / šite / mitai
 léčba / dělat / chtít + zkusit
 „*chcete aplikovat*“

Nyní se pojd'mě podívat, jak vypadají překladové ekvivalenty, když je základem přísudku **sloveso *mocht***:

- (3) a. *Nemohli bychom s tím počkat do zítřka?* (Sl.123)
 Nantoka ašita made matenai dešóka? (Sl. 124)
- b. *Proč by náš stát nemohl uzavřít věčný mír?* (BN. 136)
 Ittai watašitači no kuni wa naze, eien no heiwa no tame no džóken wo
musubu koto ga dekinai no dešó ... ? (BN. 194)
- c. *Což na takové věci může myslet člověk s mokrým šátkem u nosu?* (Sl. 66)
 Sonna ko wo, hana no atari ni nureta sukáfu wo atete iru ningen ga nan
 de kangaeru no daró ka. (Sl. 67)
- d. *Proč by se nemohlo vyskytnout vínečko štíhlé, graciózní, ba poněkud hubené?* (Sl. 216)
 Naze, hossori šita, júgana, ija aruteido jasete iru wain ga arawareenai

²⁶ Watanabe, M. O podstatě japonského jazyka, str. 109 (přeložila Z. Švarcová)

no daró ka? (Sl. 217)

V případě (3a) modální infinitivní skupinu nahradilo sloveso v potenciálním tvaru, ve (3b) význam spojení *nemohl uzavřít* vyjadřuje opisný tvar potenciálu v záporu [koto ga dekinai]. V klauzi (3c) je k základnímu tvaru hlavního slovesa připojen pravděpodobnostní tvar spony [daró]. Za nejzajímavější považuju příklad (3d), kde překladatel použil starší formu vyjádření potenciálu pomocí samohláskového slovesa [eru] - *získá*. [Eru] se pojí na druhý základ slovesa a vytváří složeninu s hlavním slovesem, v našem případě [arawareru] – *vyskytovat se*, což dá dohromady potřebný význam *může se vyskytovat*. K složenině je navíc opět připojen pravděpodobnostní tvar spony.

- (4) a. *Nebude to bolet?* (Sl. 122)
Itaku wa arimasenka? (Sl. 123)
- b. *A pak ji budete publikovat?* (BN. 114)
Sorekara sono kekka wo happjó suru no daró? (BN. 163)
- c. Copak ty nebudeš pít se mnou? (BN.139)
Omae mo iššoni nomanai no ka? (BN. 197)

Pokud je základem přísudku **sloveso být v budoucím čase**, můžeme vidět, že v případě (4a) autor použil k překladu ustálené slovní spojení, které zahrnuje existenciální sloveso [arimasu] - *být* v zaporném zdvořilostním tvaru²⁷ a adverbium [itaku] – *bolestivě*.

itaku / arimasenka
bolestivě / není?
„*Nebude to bolet?*“

Ve (4b) je infinitivní skupina *budete publikovat* přeložena prostým dějovým slovesem v základním tvaru. Připojena je navíc pravděpodobnostní spona [daró]. V příkladu (4a) je ekvivalentem pro infinitiv prostý zápor slovesa.

V příkladu (5) je základem přísudku **sloveso muset**:

- (5) Ani kdyby se museli bránit? (BN. 134)

²⁷ příznakem tohoto stylu je sufix [-masu]

Kógeki sarete bóei šinakereba naranai baai ni mo dešó ka. (BN. 190)

Pokud celý výraz [bóei šinakereba naranai] rozebereme důkladněji, zjistíme, že se skládá ze sinojaponského slova [bóei] - *obrana*. Na což se pojí pomocné sloveso [suru], respektive jeho záporný kondicionál. Vše je završeno pomocným slovesem [naranai]. Celý výraz je posunut do roviny: *nenastane, že bychom se nebránili*, aneb *musíme se bránit*.

V excerpovaném textu se vyskytly i případy, kdy je řídicím slovesem infinitivu **sloveso smět**. Ve větě (6a) jde o často se vyskytující případ překladu pomocí modální fráze [kaite (mo) ii]. Sloveso *psát* v přechodníkovém tvaru následované pomocným [mo] nese význam připustky –

- (6) a. *Copak se smí takhle psát?* (BN. 115)
Ittai konna koto wo nukenuke to kaite ii mon ka ne? (BN. 168)
- b. *Směl bych vám ho poslat?* (BN.122)
Sensei no tokoro he jokošite sašicukae arimasen tomo! (BN. 175)

Pro srovnání s větou (6b) oba příklady rozepíšu:

kaite / ii	jokošite / sašikae / arimasen
i když napíšu / dobré	i když pošlu / překážka / nebude
“smí se psát”	“směl bych poslat”

2.1.5. Infinitivní klauze účinkové

Infinitivní věty účinkové jsou v češtině méně častým jevem. Vyjadřují emocionální děj, jehož realizace téměř vyplývá z obsahu vyjádřeného větou první – děj, který jen zbývá vykonat.

- (1) *Jen mluvit!* (Sl. 149)
Tada hanasu koto wa ne ... ! (Sl. 149)

Stejně jako v mnoha dalších případech, zvolil i v tomto překladatel pro navození děje sloveso v neutrálním tvaru, celou frázi pak nominalizoval prostřednictvím pomocného jména [koto].

2.2. Typ 2: Infinitiv jako větný člen

2.2.1 Infinitiv podmětový

Překladový ekvivalent tohoto typu nelze zobecnit, neboť závisí na konkrétní vazbě infinitivu. Významovým základem přísudku k infinitivnímu podmětu bývají např. **adverbia znamenající možnost**. Ve větě (1a) infinitivní skupinu tvoří spolu s neurčitým tvarem slovesa *zahřmít* i adverbium *možno* a autor ji překládá pomocí opisného tvaru potenciálu [koto ga dekiru]. Ve větě (1b) je infinitivní skupina složená přeložena takto:

damasu / hicujó wa / nai
mlčet / nutné / není
„není třeba zamlčovat“

- (1) a. *Jsou okolnosti, kdy možno zahřmít: „Stůj, nebo střelím.“* (Sl. 209)
Sonna toki ni wa, 「tomare, samonai to ucuzo!」 to donaru koto ga dekiru no da. (Sl. 209)
- b. *Ted' už není třeba zamlčovat dosah té hrůzy.* (Sl. 132)
Ima deha mó kono bjóki ga ikani osoru beki mono ka, damasu hicujó wa nai no desu. (Sl. 132)

Dalším slovním druhem, který tvoří významový základ přísudku jsou **adjektiva, která hodnotí možnost konat děj**. V příkladech (2a) a (2b) jsou využity adjektivní tvary v superlativu. Predikát v obou větách je nominalizován pomocným jménem [koto]. Tím je uveden do pozice tématu a umožňuje umístění neslovesných výrazů ve zdůrazňující pozici.

- (2) a. *Nejlepší je nemyslet na to.* (Sl. 76)
Ičiban joi no wa sonna koto wo kangaenai koto da. (Sl. 77)
- b. *Nejlepší je dát si na ten zub slivovici ...* (Sl. 100)
Ičiban ii no wa, sono ha ni surivovice wo ataeru koto da. (Sl. 101)

V příkladech (2c) a (2d) tvoří významový základ přísudku **prostá hodnotící adjektiva**.

- c. *Ale ženám nepřipadá zajímavé dělat něco jiného než muži.* (str.167)
 Da ga, onnatači ha, dansei to kotonaru koto wo suru no ga kjómi aru koto da to omoicukanai.
- d. *A zvláštní je fakt, že část oken a dveří už vůbec nejde zavřít, kdežto druhá část oken a dveří už vůbec nejde otevřít.* (Sl. 34)
 Sunawači, mado ja doa no učibu wa mohaja mattaku šimaranaku nari,
 ippó mado ya doa no ičibu wa mó mattaku akanaku naru no da.

Významovým základem přísudku bývají **slovesa znamenající možnost konat děj** (dát se, jít). V japonštině tomu odpovídají následující příklady:

- (3) a. *S deseti miliony se dá mnoho dělat.* (BN. 150)
 Sen man mo no kane ga areba, óku no koto ga dekimasu. (BN. 213)
- b. *... nelze dobře strávit Dostojevského, ba ani Jirásku.* (Sl. 138)
 Dostojevsky mo, soredokoroka Jirasek sae mo džúbun ni šóka dekinai
 no da. (Sl. 138)
- c. *Dá se číst román exotický, historický nebo utopistický ...* (Sl. 136)
 Ekizočikkuna, rekišitekina, mata wa jutopiatekina šósecu wo džibun ni
jomaseru. (Sl. 137)
- d. *Nu, tak se nedá dělat nic, ne?* (BN. 147)
 Soredža, dó šijó mo nai ne. (BN. 161)

Příklady (3a) a (3b) jsou varianty použití pomocného tvaru [dekiru] – *mocht*. Ve (3a) je to zdvořilostní tvar slovesa [dekiru], jehož samostatný význam je „*být schopen*“. Ve (3b) je to záporný neutrální tvar [dekinai]. Pro věty (3c) a (3d) zvolil autor jiný způsob překladu.

V příkladu (3c) byl výraz *dá se číst* nahrazen kauzativem slovesa číst [jomaseru]. Význam zvrátého zájmena *se* se autorovi podařilo vystihnout díky základní vlastnosti japonského kauzativa, tj. že činitel kauzativa způsobí, aby slovesný děj byl vykonán činitelem významového slovesa. V našem případě [džibun ni] – *dovolit sobě číst*. Věta (3d) je přeložena za pomoci slovesa v kauzativu.

(4) V jiných větách, ve kterých se vyskytuje infinitiv ve fci. podmětu, můžeme

vypozorovat užití **modálního výrazu** před infinitivem.²⁸

- a. *Ted' už můžeme doufat, že se nám brzo podaří omezit další šíření Čengovy nemoci.* (BN. 147)
Desu kara ima dewa, Čeng šibjó no kore idžó no manen ni sutoppu wo kakeru koto ga dekiru, to omotte imasu. (BN. 209)
- b. *Zatím jim může přijít pomoc, víš?* (BN. 169)
Mottomo, konna koto wo šite iru uči ni, tekigun ni ha engun ga tóčaku suru kanósei wa aru ga ne. (BN. 240)
- c. *Mohlo by se použít místo pravých injekcí doktora Galéna.* (BN. 125)
Galén sensei no cukatte iru honmono no čirjójaku no kawari ni cukatte mite wa dó ka to omou no desu ga. (BN. 178)

V příkladech (4a-c) stojí v původní české větě před infinitivem modální sloveso *mocet*. Ve (4a) jde o často se vyskytující překlad výrazu za pomoci modální fráze [koto ga dekiru]. Naproti tomu ve (4b) je využito ustálené slovní spojení [kanósei wa aru] – *je možnost*. Ve třetím příkladu (4c) nahradil autor skupinu obsahující kondicionál *mohlo by se použít* tázací větou [cukatte mite wa dó ka] – „jaké by bylo, kdybych to zkusil použít“. Viz schéma:

cukatte / mite wa / dó ka
použít / zkusit / jaké je?
„mohlo by se použít“

Návrh vyjádřený tázací větou působí zdrženlivějším, uctivějším dojmem.

Ve větách (4d-f) předchází infinitivu modální **sloveso muset**.

- d. *Musí do sebe nabrat něco málo zániku, aby se lidem přizpůsobil.* (Sl. 18)
Hitobito ni totte pittari suru jó ni suru tame ni wa, sono naka de sukoši nanika wo nakusu jó na džótai ni šinakereba naranai. (Sl. 19)
- e. *Proto musel na lidi přijít ten mor.* (BN.103)
Pesuto ga ija demo ningen no aida ni hiromaru koto ni natta no da jo. (BN. 130)
- f. ... *to musí být trest* ... (BN. 103)
... kitto bacu ga atatta ni čigai nai, ... (BN. 130)

²⁸ Vyskytují se i případy užití modálního výrazu za infinitivem. Ve zkoumaném textu však nebyly nalezeny.

Ve (4d) je nutnost změny situace vyjádřena modifikací vazby [ni suru], která značí volbu, modální frází [nakereba naranai]. Doslova se tedy autor pokusil vyjádřit, že nemůže nastat nezvolení změny stavu – nabrání do sebe zániku. V příkladu (4e) je sloveso [hiromaru] – *šířit se* nominalizované pomocným jménem [koto] ve vazbě s pomocným slovesem [naru] prostřednictvím partikule [ni]. Vazba naznačuje, že nastala situace, v níž se realizoval děj vyjádřený slovesem nominalizovaného výrazu. V příkladu (4f) je k vyjádření nutnosti použita fráze [ni čigai nai] ve smyslu nezpochybnitelnosti děje vyjádřeného slovesem *vzejít* [ataru] v minulém čase.

V analyzovaném textu byl také doložen případ, kdy je zdůrazněno **časové zařazení**. V jediném uvedeném příkladu překladatel příslib realizace do budoucna přeložil pomocí přívlastkové vazby – „udělat slib zastavit války“.

(5) *A já jej nedám, dokud ... dokud neslibí, že už se nebude zabíjet!*

(BN. 133)

Sošite kono wataši ha ... ano hitotači gam ó korošiai no sensó wa jameru,
to jakusoku suru hi made, kono kusuri wo ano hitotači ni teikjó
itašimasen! (BN. 189)

korošiai no sensó wa / jameru / to jakusoku suru

vzájemné zabíjení / zanechat / učinit slib

Konatel infinitivního děje je zde vyjádřen pomocí výrokové spojky [to] ve vazbě [to jakusoku suru], která se ve větě vyskytuje, pokud jde o reprodukci výroku jiné osoby.

V posledním příkladu je významovým základem superlativ **adverbia** dobře. V obou jazykových variantách se jedná o pasivní klauzi.

(6) *Na čerstvém emailu je pak nejlépe vidět otisky vašich prstů.* (Sl. 32)

Sošite nuritate no emairu no ue ni wa, anata no šimon ga ičiban yoku
mirareru mono da. (Sl. 33)

2.2.2 Infinitiv předmětový

Nejširší pole působnosti má infinitiv ve fci. předmětu. Závisí na rozličných určitých slovesech, která vyjadřují, v jakém vztahu je podmět řídicího slovesa k ději pojmenovaném infinitivem. Následující příklady jsou jednotlivé varianty vazby infinitivu s těmito slovesy:

Pokud infinitiv závisí na modálním slovesu **mocht**:

- (1) a. Já totiž mohu bílou nemoc vyléčit. (BN. 110)
Wataši ha cumari, hakuekibjó wo čirjó suru koto ga dekiru no desu.
(BN. 165)
- b. *Nemůžeme na vaší podmínku přistoupit.* (BN. 226)
Kimi no džóken wo ukeireru koto ga dekinai no da jo. (BN. 227)
- c. *Pane, za ty peníze si můžete nakoupit tisku.* (BN. 150)
Sore dake no okane ga areba, šinbunša datte baišú dekimasu. (BN. 213)
- d. *Můžeme dodat o třicet procent víc, než žádá hlavní štáb.* (BN. 153)
... no jokjú šite iru mono jori sandžú pácento óku nónjú suru koto ga dekite orimasu. (BN. 217)
- e. *Vy můžete udělat všechno!* (BN. 159)
Danšaku nara nandemo odeki ni nareru no desu!
- f. *Takového pacienta přece nemůžeme strčit na kliniku.* (BN. 124)
Sono kadža ha ne, daigaku bjóin he njúin saseru koto ga dekinai hodo erai hito na no da jo! (BN. 177)

V příkladu (1a) autor využil opět překladu pomocí modální fráze [koto ga dekiru]. V případě (1b) je její zaporný tvar [koto ga dekinai]. V (1c) je modálnost vyjádřena slovesem [dekiru] ve zdvořilém způsobu. Sloveso, jehož samostatný význam je *mocht*, je těsně napojeno na sinojaponské slovo [baišú] – nakupování. V příkladech (1d) a (1e) jsou využity osobně laděné tvary slovesa *mocht*; [dekite orimasu] je výraz skromný (kendžó) a [odeki ni nareru] výraz uctivý (sonkei). Z použití neutrálních či osobně laděných výrazů je patrný pro japonštinu charakteristický vřelý vztah k subjektivnímu významu.²⁹

V posledním případě (1f) je v překladu sloveso [njúin saseru], nechat hospitalizovat, ve spojení se zápornou modální frází [koto ga dekinai] v pozici

²⁹ Watanabe, M. O podstatě japonské jazyka, str. 108

přívlastku k substantivu člověk [hito]. Jinými slovy, se tu jedná o vedlejší větu přívlastkovou „člověk, kterého není možné hospitalizovat“. Dochází tedy zcela ke změně funkční větné perspektivy.

Často se vykytující překladovou variantou je také užití modální fráze [- te mo ii/joi], viz (2a-c) nebo fráze [- te kamawanai] jako je tomu v příkladu (2d), popřípadě [- te (mo) kekkó], viz (2e) a (2f).

- (2) a. *Můžete se o nich zmínit, mladý příteli.*
Kimi, kaite mo ii no da jo. (BN. 105)
- b. *Můžeme být na to hrdi, kamaráde.* (BN.)
Kimi, kono koto wo wareware wa hokori ni šite mo ii no da jo. (BN. 106)
- c. *... můžete na to vzít jed* (BN. 26)
Doku wo nonde mo joi (BN. 69)
- d. *Můžete napsat, že ...* (BN. 105)
Kore ha šinbun ni kaite moratte kamawanai ga, ... (BN. 167)
- e. *Můžete se ustrojít, pane barone.* (BN. 151)
Mó fuku wo kirarete kekkó desu. (BN. 215)
- f. *Podívejte se, vy mě můžete zavřít, že ano, ale –* (BN. 158)
Nannara wataši wo tógoku sarete mo kekkó desu, demo – (BN. 223)

Třetí překladovou variantou předmětového infinitivu závislého na slovese *mocť* je pomocí fráze [wake ni wa ikanai / ikemasen³⁰], která nese význam „ne-možnosti“ – viz (3a) a (3b). Nejedná se o pouhé obecné vyjádření nekompetence, nýbrž o „ne-možnost“ zapříčiněnou vnějšími okolnostmi, což autor vyvodil z kontextu.

Trochu odlišný je příklad (3c), kdy modálnost vyjadřuje fráze [wake ga nai] značící, že neexistuje důvod pro vznik významovým slovesem předznamenané situace.

- (3) a. *Já přece nemohu pustit cizince na státní kliniku!* (BN. 158)
Wataši wa kokuricu daigaku bjóin ni, gaikokudžin wo haireru wake ni wa ikanai no da jo! (BN. 221)

³⁰ neutrální / zdvořilý tvar

- b. *To bych, prosím, nemohl s vámi dál jednat.* (BN. 149)
 Sonna koto deha, anata to kore idžó hanašiai wo suru wake ni wa ikemasen. (BN. 212)
- c. *Taková nemoc přece nemůže přijít sama od sebe.* (BN. 103)
 Nažerte, konna bjóki ga hitoride umarete kuru wake ga nai dža nai ka.
 (BN. 165)
- (4) a. *Může léčení protahovat.* (BN. 155)
 Čirjó wo nobasu kamoširenai no desu. (BN. 220)
- b. *Můžete mne potřebovat.* (BN. 159)
 Wataši wo hicujó to nasareru kamoširenu kara desu. (BN. 225)

Jak vidíme na příkladech (4a) a (4b), může být “možnost” formulována i pomocným slovem [kamoširenai] na konci klauze. Míra možnosti je pak mnohem nižší než je tomu u pravděpodobnostního tvaru spony [daró] a mnohem nižší než u fráze [ni čigai nai]. Viz schéma:

Pokud infinitiv závisí na modálním slovesu **smět**, nabízí se opět několik překladových variant. Pokud je sloveso smět v záporu, je jednou z nich modální fráze [- te wa ikenai] – (1a-b) nebo [- te wa naranai] – (2a-b), které se pojí na přechodník významového slovesa. Popřípadě je tu varianta překladu tvarem slovesa v přechodníkovém tvaru ve spojení s nerozvitým kvalitativním slovesem [dame] – ve smyslu *není dobré*.

- (1) a. *Nesmí nikam nic položit.* (Sl. 56)
 Doko ni mo nani mo oite wa ikenai. (Sl. 57)
- b. *No japabyne, hlaholíte jaře, z toho si nic nedělejte, ale nesmíte si nic solit, nesmíte nic pít než mlíčko.* (Sl. 84)
 「Nanimo šinaide iru jo, demo šio wa nani mo irete wa ikenai jo, miruku

igai wa nani mo nondža ikenai jo. 」（Sl. 85)

- (2) a. *A následkem toho, se ho ten druhý nesmí dotknout.* (BN. 119)
Sono kekka, tahó ha kare ni sawarete wa naranai no da. (BN. 189)
- b. *Ne, válka nesmí být.* (BN. 175)
Sensó wa atte wa naranai no desu! (BN. 251)
- (3) a. *Nesmíte tak mluvit, maršále!* (BN. 171)
Genši, sonna koto wo iwarete wa dame desu! (BN. 243)

Infinitiv také často závisí na **fázových slovesech** (*začít, přestat*). Autor pro vyjádření dvou slovesných dějů souřadného charakteru používá vazbu fázového slovesa na I kmen slovesa dějového.

- (1) a. *Začali se bránit.*(BN. 168)
Kósen ši hadžimeta. (BN. 240)
- b. *... ale teď jsme u nás začali dělat nový plyn.* (str.140)
Uči no kaiša dža šinšikino gasu wo cukuri hadžimeteru. (199)
- c. *Počal běhat dokolečka po pokoji.* (Sl. 99)
Heja no naka wo guru guru kakemawari hadžimeta. (Sl. 100)

V příkladu (2a) je fázové sloveso nahrazeno slovesem [dasu] - *vystoupit, vyjít ven*, které se napojuje na kmen významového slovesa *zdát se* [omowareru]. Ve větě (2b) je hlavním slovesem [meiru] ve tvaru tzv. alternativu (střídavý děj), pro něhož je charakteristická koncovka [-tari]. Slovesu [suru], které celou klauzi uzavírá je slovesem řídicím. Obvykle bývá použito více sloves v alternativu, která znamenají střídání dějů. Pokud je použito pouze jedno, jako je tomu v případě (2b), má i nadále význam střídání daného děje s jinými – neuvedenými ději.

V klauzi (2c) je slovní spojení začít střílet (tzn. V-I kmen + fázové sloveso) nominalizované ve vazbě s pomocným slovesem [naru] v průběhovém tvaru prostřednictvím partikule [ni]. Vazba říká, že nastává situace, v níž se realizuje děj vyjádřený slovesem nominalizovaného výrazu. V posledním příkladu (2d) je použita vazba [-te šimau]. Samotné sloveso [nakunaru] znamená *přestat*. Dokonání situace vyjadřuje připojení [šimau], které může značit i citového zabarvení.

- (2) a. *Načež se mi počalo zdát, že vůbec nemám v ústech zuby, nýbrž kaktusy.*
(Sl. 120)
Sorekara, wataši no kuči no naka ni wa zenzen ha ga nakute, subete
saboten bakari da to omowaredašita.
- b. *I počne hromovat, že „vy ženské všechno pokazíte“ a „člověk pořád aby něco spravoval“.* (Sl. 51)
Sošite „kimitači onna wa nandemo kowašičaunda na“ toka „boku wa
icudemo nanika naosu jó ni natterunda“ toka wa meitari sae suru. (Sl. 52)
- c. *... nebo se stává, že někdo zničehonic zešílí a začne kolem sebe střílet.*
(str.209)
Džibun no mawari no hitotači wo uči hadžimeru koto ni natte iru.
- d. *Přestane být novým domovem.* (Sl. 18)
Atarašii ie dewa nakunatte šimau. (Sl. 19)

Ve zkoumaném textu se vyskytly i případy, kdy infinitiv závisí na **slovesech snahy o konání děje** (snažit se, pokusit se). Předmět snahy (v češtině vyjádřený infinitivem) je v příkladech (1a-c) přeložen jako sloveso v pravděpodobnostním tvaru. Takový tvar sám o sobě naznačuje volní jednání. Tato část je pak uvozena spojkou [to], za kterou následuje sloveso snahy o konání dříve zmíněného děje.

- (1) a. *Nesnaží se odlišit své já od druhých.* (Sl. 161)
Džibun no džiga wo, tanintači to kubecu šijó to dórjoku wa šinai.
(Sl. 161)
- b. *... člověk se nikdy nepokusil vynalézt stroj, který by měl nohy.* (Sl. 225)
Ningen wa, aši wo mocu de aru jó na kikai wo hacumei šijó to ha keššite
kokoromi nakatta. (Sl. 225)
- c. *Kdo by se pokusil z tábora uprchnout, bude zastřelen.* (BN. 147)
Šújódžo kara dassó šijó to suru (mono) ha, ikorošimasu. (BN. 210)

Jinak pojatý je příklad (2), kde sloveso konání děje, o které se usiluje, je postaveno do pozice tématu prostřednictvím pomocného jména [koto].

- (2) *Pokouší se mluvit mužským hlasem.* (Sl. 36)

Otona no otoko no koe de hanasu koto wo kokoromiru. (Sl. 37)

Pokud infinitiv závisí na modálním slovesu **muset**:

- (1) a. *Musíte mít styky*. (Sl. 213)
Kone ga irimasu. (Sl. 213)
- b. *S publikováním naší metody musíme ještě vyčkat*. (BN. 120)
Watašidomo čirjóhó no koukai ni cukamšite wa, ima šibaraku džikan ga
hicujó na no desu. (BN. 172)

V klauzi (1a) je infinitivní skupina obsahující modální sloveso *muset* nahrazena slovesem [irimasu] ve zdvořilostním tvaru, v jehož významu samotném je nutnost zahrnuta. Podobně je tomu v klauzi (1b), kdy *musíme počkat*, je nahrazeno výrazem [džikan ga hicujó] – *čas je potřebný*. Nutnost v tomto případě supluje význam adjektiva.

- (2) *Ted' musíte zůstat se mnou, pane doktore*. (BN. 129)
Soredža sensei, wataši to koko ni ite kudasai. (BN. 183)

V příkladu (2) zvolil autor variantu překladu za pomoci složeného tvaru imperativu [- te kudasai].

Ve větě (3a) jde o překlad modální infinitivní skupiny modální frází [nakereba naranai]. V příkladu (3b) je predikativ *musíme se chránit* přeložen pomocí starší formy prostého záporu, která má základní tvar [- nu]. Základní tvar je připojený na kondicionál. Celý složený tvar opět vyjadřuje nutnost.

- (3) a. *My vojáci a doktoři musíme vydržet všechno*. (BN. 127)
Wareware gundžin to iša ha, arajuru koto ni oenakereba naranai no da jo.
(BN. 181)
- b. *Musíme se proti tomu chránit*. (str.147)
Desu kara ne, sore ni taišite, mada kenkó na wareware wo
mamoraneba naranu no desu jo. (210)

V příkladech (4a) a (4b) jsou použité hovorové formy slovesa *muset*.

- (4) a. *Musím letět*. (BN. 126)

Wataši wa isoganakuča. (BN. 180)

b. *Musím vám ze srdce blahopřát.* (BN. 123)

Kokoro kara kimi ni orei wo iwanakuča. (BN.176)

Pokud předmětový infinitiv závisí na **slovese mít**:

Ve větě (1) dodává slovesu modální význam nutnosti sufix [- beki]. V případě (2) jde o překlad prostřednictvím modální fráze [nakereba naranai]. Ve větě (3) je nejvíce patrná přítomnost subjektivního faktoru překladatele. Výraz *nemají (kam) se vrhnout* je přeložen pomocí přísudkového jména [džótai] situace, které je rozvíté slovesem [íku] v prostém záporu v pozici přívlastku. Mění se funkční větná perspektiva.

(1) *Po mém soudu se choroby mají ponechat lékařům.* (BN. 104)

Bjóki no koto wa, iša ni makasete oku beki dža nai ka ne. (BN. 152)

(2) *... ale měli by tomu říkat trest.* (BN. 103)

Bacuatari bjó to demo iwanakereba naranai ne. (BN. 152)

(3) *Bez toho nemají kam se vrtnout* – (BN. 118)

Sore de wa nakute mo, ničči mo sačči mo ikanai (džótai) na no da mono
– (BN. 169)

Pokud předmětový infinitiv závisí na **slovesu chtít**:

Vyjádření infinitivu závislého na slovesu *chtít* v japonském překladu má také několik variant překladového ekvivalentu. V příkladech (1a-d) je to nahrazení infinitivní skupiny tvarem slovesa v deziderativu [- tai]. Ve větě (1c) se jedná o zápor deziderativu a ve větě (1d) o minulý čas.

wasure – tai → chci zapomenout

(1) a. *Dnes chci zapomenout na život.* (Sl. 68)

Kjó wa džinsei no koto nado wasuretai. (Sl. 69)

b. *Jenže tentokrát chci mluvit o psech.* (Sl. 144)

Tada, konkai wa inudomo ni cuite dake gataritai. (Sl. 145)

c. *Nechtěl bych se za živa rozpadat.* (BN. 113)

Wataši datte ikita mama karada ga kuzurete ikitakunai ne. (BN. 162) →
zápor ...

- d. *chtěl jsem se oženit.* (BN. 112)
Kekkon šitakatta kara desu. (BN. 160)

V dalších případech je k vyjádření přání využito spojení pravděpodobnostní způsobu přes spojku [to] s řídicím slovesem.

- (2) a. ... *chcete – li dělat vědu, nežeňte se.* (BN. 112)
Gakumon wo šijó to omou nara, kekkon šite wa ikenai. (BN. 160)
- b. *Zdá se, pane doktore Galéne, že chcete čarovat.* (BN. 116)
Galén sensei, maru de mahó wo cukaó to demo šite iru mitai da ne?
(BN. 166)
- (3) a. *Řekněte, že chcete světu zajistit trvalý mír.* (BN. 159)
Sekai ni mukatte, eien no heiwa wo hošó suru ... (BN. 226)
- b. *Rovněž svou ulici chce mít v pořádku.* (Sl. 6)
Dójo ni džibun no tóri wo kičinto suru koto wo nozomu. (Sl. 7)

2.2.3. Infinitiv příslovečný účelový

V češtině je účelový infinitiv ve spojení se slovesem pohybu. Tomu odpovídá v japonštině nejčastěji účelová vedlejší věta ve vazbě k hlavnímu slovesu specifických významových skupin.³¹ Účel se v japonštině vyjadřuje pomocí neurčitého tvaru slovesa s připojenou partikulí [ni] ve vazbě se slovesy pohybu.

- (1) a. *Půjdete se přihlásit k baronu Krugovi.* (BN. 158)
Korekara kimi wa Krüg danšaku no tokoro he džinsacu ni iku no da.
(BN. 225)
- b. *A jde se s důležitou tváří znalce podívat na místo pohromy.* (Sl. 51)
Sošite monoširigao ni mottaibutte, sainan no atta bašo wo mi ni iku.
(Sl. 52)
- c. *Protože co chvíli chodí pro vodu nebo vařit klíž ...* (Sl. 30)
Nankai mo mizu wo kundari nikawa wo nittari ši ni kajou node. (Sl. 31)

³¹ Novák, M. Gramatika japonštiny I., str. 149

Ve větné frázi (1c) je v české verzi použit infinitiv pouze pro jednu činnost. V japonské větě jsou obě činnosti zahrnuty pod tzv. neúplný výčet činností [~tari ~tari suru], které jsou pod společným jmenovatelem, kterým je vyjádření účelu.

Zcela odlišný způsob k vyjádření účelu zvolil autor v příkladu (2). Sloveso *odpočinout si* je v japonské větě vyjádřeno v tvaru přechodníku, překladatel tedy připouští situaci, kdy si někdo půjde odpočinout.

- (2) *A pak si půjdete odpočinout.* (BN. 136)
Só sureba jasunde iinda kara ne. (BN. 193)

2.2.4. Infinitiv přívlastkový

Řečeno obecně, přívlastek je takový větný člen, jehož funkce je omezovat rozsah řídicího jména. Toto tvrzení platí v českém i japonském jazyce. V češtině bývají substantiva určena přívlastkem shodným, který je v antepozici substantiva, případně přívlastkem neshodným (viz věty 1a-c), který za substantivem následuje, je v postpozici. Pokud se podíváme na japonské ekvivalenty příkladů (1a-c), vidíme, že tam kde je v české větě ve fci. přívlastku infinitiv, v japonské větě je větně nerozvité dějové sloveso v základním tvaru.

- (1) a. *Vzbudil jsem v něm vůli žít.* (BN. 227)
Wataši wa kokumin no kokoro ni, ikiru [iši] wo jobiokošita no da ga ne.
(BN. 160)
- b. *Páni kolegové z naší kožní kliniky si taky sice osobují právo o ní přednášet, ale ...* (BN. 134)
Uči no bjóin no hifuka no dórjó šokun mo, kono bjóki no koto de kógi suru [kenri] ga ari, to erasó na koto wo itte iru šimacu daga, ... (BN. 106)
- c. *Muži mají zvláštní náklonnost ztropit nějakou legraci.* (Sl. 190)
Otokotači wa nani ka cumaranu bakafuzake wo suru tokubecu na [keikó] wo motteru. (Sl. 191)

V čem spočívá rozdíl mezi českým a japonským přívlastkem nám objasňuje základní skladebné pravidlo japonštiny, tj. že výrazy ve funkci přívlastku jméno, které určují, předcházejí. V češtině přívlastek neshodný rozvíjející substantivum následuje.

jaritai], kde je spojením slovesa v přechodníku a [jaru], slovesem osobní orientace v deziderativu, vyjádřena souvislost dvou slovesných jevů *chci* a *shodit*.

- (4) a. *Rodí se v nás otrocká chuť nějak se jim pomstít za tu okázalou nadřazenost.* (Sl. 47)
Wareware otoko no naibu ni, onnatači no akirasama na júecu ni taišite nantoka onnatači ni nani fukušú šite jaritai. (Sl. 47)
- b. *A já mám sto chutí vás vlastní rukou shodit ze schodů.* (Sl. 114)
Wataši ha mušamuša šite, kono te de kimi wo kaidan kara cukiotošite jaritai. (Sl. 114)

2.2.5. Infinitiv doplňkový

Pokud infinitiv závisí na slovesu **nechat**, je jako překladový ekvivalent často voleno sloveso v kauzativu, viz (1a-c).

- (1) a. *Pochybuji velmi, že by veliký Lilienthal nechal ve svém vědeckém ústavu pracovat ... nějakého pokladenského lékaře.* (BN. 111)
Idai na Lilienthal wa, sono sósecu no kakaru kenkjú kikan de ... doko no uma no hone to mo wakaranai kenkóhokenša nado ni kenkjú saseru wake ga nai, to omou ne. (BN. 159)
- b. *Aha. A tam se nechá pomalu umřít.* (BN. 147)
Naruhodo, sošite soko de džodžo ni šinaseru tte wake desu ne. (BN. 209)
- c. *Necháváte mě čekat, pane kolego.* (str.109)
Mataseru džanai ka, kimi.

Doplňek bývá ale nejčastěji vyjádřen infinitivem po slovesech **smyslového vnímání** - *slyšet, vidět*. Několik případů se vyskytlo i v analyzovaném materiálu. Autor zvolil jako prostředek k překladu nominalizaci přísudku pomocným jménem [no] – příklady (2a) a (2b). V příkladu (2c) se jedná o stejný princip, pouze [no] je vynecháno.

- (2) a. *Velmi často jsem slyšel psa mručet docela zřetelně: „Zatracené blechy!“* (Sl. 148)

Hidžóni šiba šiba, wataši wa inu ga mattaku hakkiri to 「imaimašii nomi」 to unatte iru no wo kiita. (Sl. 149)

- b. *Ale já jsem tam viděl lidi bojovat za vlast.* (BN. 158)
Daga wataši ga soko de mi ni šita no wa, sokoku no tame ni tatakau hitobito datta. (BN. 224)
- c. *Viděl jsem tolik lidí umírat ... tolik zdravých lidí.* (BN.158)
Ózei no kenkó na hitotači ga šinde iku wo, kono me de mita no de gozaimasu. (Bn. 224)

Pokud v české větě závisí infinitiv na slovese **zdát se**, je jeho ekvivalentem ve větě japonské sloveso [omoeru] – také má význam zdát se. V příkladu (3a) je ve spojení s výrokovou spojkou [to], která v tomto případě uvádí myšlenku. V případě (3b) je myšlenka uvozena pomocným jménem [jó ni].

- (3) a. *... zdá se jim romantičtější dělat totéž co muži.* (Sl. 167)
Onnatači ni wa, otokotači to onadži koto wo suru hó ga motto romančiku da to omoeru. (Sl. 167)
- b. *Člověku se to zdá být mařením času.* (Sl. 133)
Sore wa hito ni totte džikan wo muri na cukaikata de aru jó ni omoeru. (Sl. 133)

3. Závěr

3.1 Výsledky práce

Jako překladové ekvivalenty byly doloženy:

	INFINITIVNÍ KLAUZE		Překladové ekvivalenty
1.1	IK navozovací		V-ru koto
1.2	IK oznamovací zvolací		Adj. V-ró V-ru + nante V-i beki + koto V-eru
1.3	IK rozkazovací		V-te kudasai V-e! V-nakuča V-te wa ikenai V + koto V-te wa ikenai
1.4	IK tázací	přímé	V + koto V-ru
		nepřímé	V-te iru V-tara ii V-te mo ii V-te wa ikenai V-ta mono V-ó V-te iru V-i nakereba naranai V-eru V-ru + koto ga dekiru V-ru + daró

			V-i eru V-eru V-ru + koto ga dekiru V-ru + daró V-i eru V-te mitai
1.5	IK účinkové		V-ru + koto
INFINITIV VE FCI.			
	INFINITIV VE FCI.	VĚTNÉHO ČLENU	Překladové ekvivalenty
1.1	I podmětový		V-masu V-ru + koto V-ru + no V-ru + koto ga dekiru V-ru + koto ni natta S + dekiru V-seru V-ru kanósei ga aru V-ó mo nai V-aku naru V-ru Adv. V-i nakereba naranai V-ta ni čigai nai
1.2	I předmětový		V-ru + koto ga dekiru S + dekiru V-te kudasai V-te mo ii V-te wa ikenai V-te wa naranai V-te wa dame V-te kamawanai V-te (mo) kekkó V-ru wake ni wa ikanai V-ru wake ga nai V-ru kamoširenai V-ru + beki V-ru + cumori

		V-tari sae suru V-te šimau V-i tai Adj.
1.3	I příslovečný účelový	S ni iku / kajou V-tari V-tari ni iku V-ó to suru
1.4	I přívlastkový	V-ru + S V-ru + koto V-i sezu (ni) V-te V-tai
1.5	I doplňkový	V-saseru

3.2. Závěr

Rozbor provedený v části 2 ukázal, že překladové ekvivalenty jednotlivých fcí. českého infinitivu nelze zobecnit, neboť se pro snahu o stylisticky nejvhodnější vyjádření objevuje značná tendence k volnosti překladu. Volnost byla vyzorována při volbě mnoha jazykových prostředků, např. ekvivalentů modálních sloves, která překladatel vyjadřoval různými výrazy. Analýza ukázala také změny v rovině funkční větné perspektivy. Vzhledem k variabilitě zvolených překladových ekvivalentů proto usuzuji, že se v uměleckém stylu z velké části prosazuje subjektivní faktor.

Seznam použité literatury:

WATANABE, Minoru. O podstatě japonského jazyka. Přel. Zdenka Švarcová. UK v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0058-7

MAKINO, Seiichi. TSUTSUI, Michno. A Dictionary of Intermediate Japanese Grammar. Japan: The Japan Times, 2006. ISBN4-7890-0775-8

MARTIN, S.E.. A Reference Grammar of Japanese. Japan: Charles E. Tuttle Company, Inc. 1991

NOVÁK, Miroslav. Gramatika japonštiny I a II. UK v Praze: SPN Praha, 1978

LABUS, David. YAMADA, Harumi. Příručka japonských sloves. UK v Praze: Nakladatelství Karolinum 2008. ISBN 978-80-246-1557-8

KAWAMOTO, Šigeo (川本茂男) Kodansha English-Japanese dictionary. Japan: Kodansha, 1990

ALFONSO, ANTHONY, Japanese Language Patterns I-II, Japan: Sophia University, 1974

ČERMÁK, František. Jazyk a jazykověda. Praha: Pražská imaginace, 1994

KOPEČNÝ, František. Základy české skladby. UK v Praze: SPN, 1962

DANEŠ, František. Mluvnice češtiny: vysokoškol. Učebnice pro stud. filozof. a pedagog. Fakult – díl 3. Praha: Academia, 1987

SVOBODA, Karel. Infinitiv v současné spisovné češtině. Praha: Československá akademie věd, 1962

BACHMANNOVÁ, Jarmila. Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002

RŮŽIČKA, Jozef. Skladba neurčitku v slovenskom spisovnom jazyku. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akademie věd, 1956

KUFNEROVÁ, Zlata aj. Překládání a čeština. Jinočany: H&H, 1994

Kol. autorů. Mluvnice češtiny – díl 3. (skladba). Praha: Academia, 1986

Japonsko-anglický internetový slovník: <http://www.alc.co.jp/>

Příloha:

Pro srovnání s dalším jazykem jsem přeložila výklad termínu **infinitiv** z Anglicko-japonského slovníku Kodanša. K jednotlivým anglicko-japonským překladům jsem pro názornost přidala i české překlady.

Výklad obsahu termínu infinitiv (futeiši) – Překlad ze slovníku THE KODANSHA ENGLISH-JAPANESE DICTIONARY (se zřetelem na terminologii)

Podívejme se na sloveso *be* (být). Z tvaru *am* (jsem) poznáme, že se jedná o sloveso 1.osoby singuláru (pozn. překladatele: přisuzujeme děj mluvčímu), tzn. mluvnický podmět je *I* (já). Tento tvar slovesa vylučuje, aby se jednalo o 1.osobu plurálu *we* (my), 3.osobu singuláru *he* (on) či 3.osobu plurálu *they* (oni). Stejně tak z tvaru slovesa můžeme usuzovat, že se jedná o přítomný čas.

I want *to be* a scholar.

Já chci *být* vědcem.

He wants *to be* a scholar.

On chce *být* vědcem.

Z těchto příkladů vyplývá, že nezávisle na osobě podmětu, infinitivní tvar slovesa *be* zůstává stejný.

I used *to go* there.

Chodíval jsem tam.

I intend *to go* there.

Mám v úmyslu tam zajít.

U těchto příkladů, v prvním případě je popsán zvyk v minulosti, zatímco ve druhém se jedná o vyjádření vůle do budoucna. I tady můžeme pozorovat neměnnost tvaru infinitivu slovesa *go*. Z všech výše uvedených příkladů je zřejmé, že infinitiv vyjadřuje slovesný děj bez ohledu na osobu a číslo. A je vzhledem k době projevu je atemporální.

Definice: Neurčitý tvar slovesa nevyjadřující osobu, číslo, čas nazýváme **infinitiv**. Může být určen předmětem nebo příslovcem. Ve větě zastává syntaktické funkce

podobně jako substantiva, adjektiva nebo adverbia. Jde o formu čistě slovesnou, tvar slovesa tak, jak ho nalezneme ve slovníku. Formálně bývá určen částicí *to*, která stojí před neurčitým tvarem slovesným, *to* se v některých syntaktických funkcích nebo vazbách nevyskytuje. Podle prezenze či absence *to* rozlišujeme dvojí formu infinitivu – infinitiv (tj. forma s *to*) a presentativ (tj. forma bez *to*).

6 tvarů infinitivu v anglickém jazyce³²:

	činný rod		trpný rod
	infinitiv	infinitiv – průběhový tvar	
dokonavé	(to) speak	(to) be speaking	(to) be spoken
nedokonavé	(to) have spoken	(to) have been speaking	(to) have been spoken

Konatel / nositel děje infinitivu (Imidžó no šugo)

Infinitiv charakterizuje to, že není spojený s podmětem věty. Jeho základní fci. je vyjadřovat děj jako abstrakci, něco pomyslného, nekonkrétního. Sekundárně však může označovat i děj skutečný a kontrétní.

(1) I want *to read* that book. Wataši wa ano hon wo jomitai.

Chci si přečíst tu knihu.

V tomto případě je konatelem děje, tím, kdo si knihu přečte, podmět *I* (já - čtu).

(2) I want *you to read* that book. Wataši ha kimi ga ano hon wo jomu koto

ga nozomu.

Chci aby sis tu knihu přečetl.

Tentokrát není tím, kdo knihu čte podmět *I* (já), ale předmět *you* (ty).

O konateli infinitivního děje:

1. Infinitiv ve fci. předmětu tranzitivního slovesa.

(1) I want to go. Wataši wa ikitai.

Chci jít.

Činitel infinitivního děje je ekvivalentní podmětu – *I* (já).

³² Poznámka překladatele: Do češtiny můžeme doslovně překládat pouze infinitiv přítomný činný (to speak – mluvit) a trpný (to be spoken) být říkaný. Ostatní infinitivy nelze přeložit do češtiny samostatně, můžeme je vyjádřit pouze ve větné souvislosti.

(2) I want you to go. Wataši wa kimi ni iku koto ga nozomu.
Chci, abys šel.

V tomto případě je činitelem děje *you* (ty). *You to go* (*aby tys tam šel*) je bráno jako předmět. Infinitiv je zde osou polovětné vazby³³.

(3) I persuaded him *to go*. Wataši wa kare ni iku jó ni settoku šita.
Přesvědčil jsem ho, aby šel.

Tady je činitelem infinitivního děje *him* (ho). Z gramatického hlediska by úplná věta vypadala takto: *I persuaded him (of) + (him) to go*. Předložka a jedno ze dvou zájmen se vždy vynechává.

(4) I promised him *to take* him with me. Wataši wa kare ni iššoni curete itte jaru to jakusoku šita.
Slíbil jsem mu, že ho vezmu s sebou.

Zatímco v tomto případě je činitelem infinitivního děje podmět *I* (já), nikoli *him* v hlavní větě.

(5) I told him *to take* the child with him. Wataši wa kare ni kodomo wo curete itte jare to meidžita.
Řekla jsem mu, aby vzal děti s sebou

Činitel infinitivního děje je předmět predikátu *him*, nikoli podmět *I*.

Z výše uvedených příkladů můžeme vyvodit, že v závislosti na predikátu hlavní věty je někdy konatelem infinitivního děje podmět, někdy je jím přímý předmět.

2. Další případy konatele infinitivního děje

a) podmět ve větě je činitelem infinitivního děje:

I want something *to read*. Wataši wa nani ka jomu mono ga hošii.
Chci něco číst.

He is willing *to go* alone. Kare wa hitori de iku koto ni sansei šita.
Je ochotný jít sám.

b) pokud chceme, aby činitelem infinitivního děje nebyl podmět, ale jiný větný člen, před infinitiv umístíme předložku *for* + podst.j. / zájmeno

I want something for children *to read*. Nani ka kodomo ga jomu mono ga hošii.
Chci aby si děti něco přečetly.

³³ ... která je svou fci. blízká vedlejší větě.

He is willing for her *to go* alone. Kare wa kanodžo ga hitori de iku koto ni sansei šita.

Je ochotný nechat ji jít samotnou.

c) podmět není vyjádřený, pokud hovoříme obecně, může infinitiv zastat fci. podmětu.

To master English is difficult. Eigo ni džótacu suru no wa muzukašii.

Zdokonalit si angličtinu je obtížné.

To marry young is not altogether bad. Wakakute kekkon suru no wa só waruku wa nai.

Vdávat se mladá není úplně špatné.

Abychom ve stejné větné struktuře učinili podmět určitým (vyjádřeným), je třeba před infinitivem použít: for + podst.jm. / zájmeno

For a Japanese *to master* English is difficult. Nihondžin ga eigo ni džótacu suru no wa muzukašii.

Pro Japonce je obtížné zdokonalit si angličtinu.

For girls *to marry* young is not altogether bad. Onna no ko ga wakakute kekkon suru no wa só warui koto dewa nai.

Pro dívky není není úplně špatné vdávat se mladá.

Infinitiv s to a jeho použití

Infinitiv ve větě funguje jako substantivum, adjektivum nebo adverbium.

1. Infinitiv zastupující fci. substantiva – jmenná klauze

Pomocné jméno [koto] má funkci zpodstatnění slovesa. Je pak využíváno stejně jako substantivum, tj. plní fce. jako podmět, předmět a doplněk.

a) ve funkci podmětu (šugo)

To master English is not easy. Eigo wo šútoku suru koto wa jói de nai.

Není jednoduché zdokonalit si angličtinu.

Namísto této varianty se často v záhlaví věty (pozn.: ve jmenné klauzi) objeví tzv. postponový podmět *it*. → *It is not easy to master* English.

b) ve funkci předmětu (mokutekigo)

I want *to read* that book.

Wataši wa sono hon wo jomitai.

Chci si přečíst tu knihu.

I want *you to read* that book.

Wataši wa kimi ni sono hon wo jonde moritai.

Chci, aby sis přečetl tu knihu.

Pozn.1: Ve druhém příkladu je činitelem infinitivního děje *to read* (číst) zájmeno *you* (ty), ale zároveň je i předmětem slovesa *want* (chtít). Tuto strukturu nazýváme vazba akuzativu a infinitivem.

Pozn.2: He makes *it* a rule *to take* a walk every morning.

Kare wa mai asa sanpo suru koto ni šite iru.

Chodí pravidelně každé ráno na procházku.

V tomto příkladu je předmět *it* konatelem infinitivního děje (udělal zvyk z toho – chodit na procházku každý den → mai asa sanpo suru koto wo – kare wa šukan ni šite iru.)

Pokud se infinitiv s to stane předmětem slovesa know, show, tell apod., je doprovázen otázkou.

I don't know *how to read* this word.

Wataši wa kono go no jomikata wo širanai.

Nevím, jak se čte toto slovo.

I don't know *in what words to thank* you.

Donna kotoba de anata ni kanša šite

ii ka wakaranai.

Nevím, jak ti poděkovat.

Pokud infinitiv s to doprovází otázka, stojí před samotným předmětem v některých případech předložka *of*.

He had his choice of *what to do with the money*. Sono kane wo dó cukau ka wa kare

no džijú de atta.

Měl možnost svobodně naložit s penězi.

c) ve funkci doplňku (hogo)

To see is *to believe*.

Miru koto wa šindžiru koto de aru.

Vidět znamená věřit.

My task is *to teach* oral English.

Wataši no cutome wa hanaši kotoba no eigo
wo ošieru koto da.

Mým úkolem je učit konverzaci angličtiny.

V těchto příkladech jde o doplněk slovesného predikátu:

I thought him *to be* a great man.

Wataši wa kare wo idžin da to omotte ita.

Myslel jsem si, že je skvělý člověk.

I found him *to be* a great liar.

Wataši wa kare ga óusocuki da to wakatta.

Pochopil jsem, že je velký lhář.

Zde je infinitiv předmětový doplněk nedokonavého tranzitivního slovesa. *Him* je výše zmíněný akuzativ spojený s infinitivem.

2. Infinitiv zastupující fci. adjektiva - adjektivní klauze

[... *subeki*] [... *suru tame no*] Modifikují to, co následuje za substantivem a zájmenem.

(1) He has no friend *to help* him.

Kare wa kare wo tasukerubeki tomo wo
motanai.

Nemá nikoho, kdo by mu pomohl.

(2) I want something *to read*.

Wataši wa jomubeki nani ka wo hossuru.

Chci něco číst.

(3) This is the way *to do* it properly.

Kore ga sore wo tadašiku suru tame no hóhó da.

Tohle je způsob udělat správně.

(4) He seems *to be* honest.

Kare wa šódžiki só ni mieru.

Vypadá upřímně.

V prvním uvedeném případě *to help* (pomocť) modifikuje předcházející *friend* (přítel), a *friend* je činitel děje infinitivu *to help*. Ve druhém příkladu *to read* (číst) modifikuje *something* (něco) a *something* je ve vztahu s předmětem, který je činitelem děje. Ve třetím příkladu *to do* (udělat) modifikuje *the way* (způsob) ... V posledním příkladu, se *to be* (být) jakožto přídavné jméno stává doplňkem nedokonavého intranzitivního slovesa *seem* (vypadat).

Pozn. 1:

(1) I want a knife *with which* I can sharpen pencils.

Enpicu wo keru naifu ga hošii.

I want a knife *to sharpen* pencils with.

V tomto případě je patrné, že vynecháním zájmeny *which* je možné vytvořit větu, kde infinitiv následuje přímo za substantivem, které modifikuje. Předložka se pak přesouvá na konec věty.

(2) How he wished for a friend *to open* his mind to!

Kokoro wo učiakeru aite ni natte moraeru júdžin wi ikani nozonda koto wo.

Jak si přál, aby se mu přítel otevřel!

Pozn.2: Infinitiv může předcházet podst.jm.:

a never – to – be forgotten sight

keššite wasurerarenai kešiky

these – not – to – be avoided expense

karera no sakeru jóhi

3 Infinitiv zastupující fci. adverbia – adverbiální klauze

a) modifikace slovesa

[... suru tame ni] [... šite (sono kekka) --- suru] [... suru to wa] [... šite]

< účel > He went *to see* his friend.

Kare júdžin ni au tame ni dekaketa.

Šel ven se setkat s přítelem.

< výsledek > The boy grew up *to be* a fine youth.

Šónen wa seičó šite (sono kekka)

rippa na wakamono ni natta.

Chlapec vyrostl v příjemného mladého muže.

< příčina > I rejoice *to hear* of your recovery.

Anata no fokai fú wo kiite urešiku
omoimasu.

Teší mě slyšet o tvém zotavení

< úsudek > He must be crazy *to talk* like that.

Anna fú ni iu to wa kare ki ga

kurutte iru ni čigai nai.

Musí být blázen mluvit takhle!

b) modifikace adjektiva – konkretizuje cíl, příčinu

[... suru no ni] [... šite]

- (1) Japanese is not easy *to learn*. Nihongo wa manabu no ni joi de nai.
Není jednoduché učit se japonštinu.
- (2) What is good for eat is good for you. Taberu no ni joi mono wa anata no tame ni joi.
Co ti chutná, je dobré i pro tělo.
- (3) I am glad *to see* you. Wataši wa anata ni aete urešii.
Rád tě vidím.

Pozn.: Při tomto použití je často na konci věty předložka:

- (4) He is *difficult to deal with*. Kare wa acukai ni iku.
Není jednoduché s ním vyjít.
- (5) The smock is *better to move around in*. Smokku no hó ga ugokimawaru no ni benri da.
Pracovní oblečení je pohodlnější pro pohyb.

c) modifikace adverbia

- (1) Your hair is *so long as to touch* the floor.
Anata no kami wa juka ni todoku hodo nagai.
Tvoje vlasy jsou tak dlouhé, že dosáhnou na zem.
- (2) He is rich *enough to buy* a car.
Kare wa kuruma wo kau dake zairjoku wo motte iru.
Je dost bohatý, aby si mohl pořídit auto.
- (3) I am too poor *to buy such a thing*.
Wataši wa konna mono mo kaenai hodo binbó da.
Jsem moc chudá, abych si mohla koupit takové věci.

Presentativ a jeho použití

V následujících konstrukcích je použit infinitiv bez částice to, tzv. presentativ.

1. Po pomocných slovesech – will (bude), can (mocht), may (smět), must (muset), do (dělat)

- (1) I shall go. Wataši wa ikimasu.

- Půjdu.
- (2) You must *walk*. Kimi wa arukanebanaranai.
Musíš chodit
- (3) I do *like* it. Džissai sore ga suki da.
Mám to rád.

Pozn.: Po slovesech *dare* (odvázat se) a *need* (potřebovat) se objevuje jak presentativ, tak infinitiv s to.

2. I saw him run. (Viděl jsem ho utíkat.) – v případě, že jde o **slovesa perceptivní**: see (vidět), hear (slyšet), feel (cítit), watch (dívat se), smell (cítit pach), notice (všimnout si), observe (sledovat, pozorovat)

→ po slovesech smyslového vnímání se infinitiv stává předmětovým doplňkem.

- (1) We saw him *cross* the street. Wareware wa kare ga miči wo jokogiru no
wo mita.
Viděli jsme ho přecházet ulici.
- (2) We heard him sing a song. Wareware wa kare ga uta wo utau no wo
kiita.
Slyšeli jsme ho zpívat si.

Pozn.: Ale v případě, že jde o pasivní větnou konstrukci, používá se infinitiv s to.

- (3) He was seen *to cross* the street. Kare ga miči wo jokogiru no wo mita.
Byl viděn, jak přechází ulici.

3. Infinitiv v kauzativních větách (Šieki no ato) – po kauzativních slovesech: let (nechat), make (nutit), bid (přikázat)

- (1) Let him *come*. Kare ni kosasenasai.
Nech ho přijít.
- (2) He made me *laugh*. Kare wa wataši wo warawaseta.
Rozesmál mě.
- (3) I had him *mend* my shoes. Wataši wa kare ni kucu wo naosaseta.
Nechala jsem ho spravit mi boty.

Pozn.1: Tento tvar infinitivu se běžně interpretuje jako ekvivalentní přídavnému jménu ve fci. předmětového doplňku. Ale (předmět + infinitiv) můžeme interpretovat jako infinitiv.

Pozn.2: Pokud jde o větnou konstrukci pasiva, přidává se k infinitivu to:

- (4) I was made *to laugh*. Wataši wa warawasareta.
Byl jsem přinucen se smát.

4. Po slovese help

- She helped (*to*) raise money. Kanodžo wa kikin čótacu nidžorjoku šita.
Pomohla sehnat peníze.

Zatímco tvar bez to je běžný hlavně v americké angličtině, použití vazby s to je charakteristické pro britskou angličtinu.

5. Jiná běžná užití

- (1) You *had better go to bed*. Kimi wa mó neta hó ga ii.
Měl bys už jít spít.
- (2) I *cannot but laugh*. Wataši wa warawazaru wo enai.
Musím se smát.
- (3) He does not *nothing but laugh*. Kare wa waratte bakari iru.
Nedělá nic jiného, než se směje.

6. Když je několik infinitivů řazených vedle sebe

Od druhého infinitivu výše se obvykle to vynechává.

- I must learn to speak, *read*, and *write* English. Wataši wa eigo wo hanaši, jomi, kaku koto wo oboenebanaranai.
Musím se naučit mluvit, číst a psát anglicky.

7. V americké angličtině následuje infinitiv po slovese *be* (být)

- (1) What I've got to do is *go* and *see* him. Wataši ga šinakarebanaranai koto wa kare ni ai ni iku koto da.
Co musím udělat je jít se s ním setkat.
- (2) All he does is complain. Kare wa fuhei šika iwanai.
Nedělá nic jiného než si stěžuje.

Pozn.: Infinitiv s to je společným rysem americké i britské angličtiny.

Dokonavý a nedokonavý infinitiv

Nedokonavý infinitiv vyjadřuje děj probíhající z pohledu predikátu v přítomnosti nebo budoucnosti. Oproti tomu dokonavý infinitivní děj vyjadřuje děj, který už byl dokonán.

1. Pokud infinitiv vyjadřuje podmínku:

- (1) I am happy *to see* you. Anata ni aete urešii. (přítomnost-potkávají se)
Jsem šťastný, že tě potkávám.
- (2) I am happy *to have had* this talk with you. Anata to kono hanaši ga dekita no wa urešii.
Jsem šťastný, že jsem s tebou mohl mluvit.

2. Infinitiv za slovesy vyjadřující úsudek:

- (1) He *seems to be* diligent. Kare wa kinben de aru jó ni mieru.
Zdá se být pracovitý.
- (2) He *seemed to be* diligent. Kare wa kenben de aru jó ni mieta.
Zdál se být pracovitý.
- (3) He *seems to have been* diligent. Kare wa kinben de atta jó ni mieru.
Vypadá to, že byl pracovitý.)
< dokonavost v přítomnosti >
- (6) He *seemed to have been* diligent. Kare wa kinben de atta jó ni meita.
Vypadalo to, že byl pracovitý.
< dokonavost v minulosti >

3. Infinitiv po slovesech přání a očekávání:

- (1) He ordered the troopes *to attack*. Kare wa butai ni kógeki wo meidžita.
Nařídil jednotkám, aby zaútočily.

To attack vyjadřuje budoucnost.

- (2) I suppose him *to be guilty*. Wataši wa kare wo júzai to kangaeru.
Předpokládám, že je vinen.

To be guilty označuje stav v přítomnosti.

- (3) We know him *to have been* a partisan. Kare wa tódžin de atta koto wo wareware
wa šitte iru.

Víme, že byl partizán.

To have been a partisan vyjadřuje minulost.

(4) I found him *to have aged* shockingly. Kare wa akireru hodo toši wo totta to wataši wa omotta.

Pomyslela jsem si, že strašně zestárl.

To have aged označuje děj dokonavý v minulosti.

(5) We expect them *to have finished* by the time we arrive.

Wareware wa tóčaku suru toki made ni wa sorera wa owatte iru daró.

Předpokládáme, že budou hotovi, než dorazíme.

To have finished – děj dokonavý v budoucnosti.

Samostatný infinitiv

(1) To be frank with you, he doesn't care much for your plan.

Šódžiki ni ieba, kare wa kimi no keikau ni amari kanšin šite nai.

Abych byl k tobě upřímný, tvoje plány ho nezajímají.

Konatelem děje infinitivu *to be frank* (být upřímný) není podmět *he* (on), ale mluvčí.

(2) To tell the truth, I can't agree with him.

Džicu wo ieba, wataši wa dói dekinai.

Po pravdě, nesouhlasím s ním.

Rozdělený infinitivu

I want to master English.

Eigo wo džótacu šitai.

Chci si vylepšit angličtinu.

Pokud do této věty vložíme příslovce *really* / *hontó ni* / *opravdu* → existují tyto varianty:

1. I want *really* to master English. - V tomto případě je *really* umístěno před to.

2. I want to master English *really*. - Správné je i umístit příslovce na konec věty.

3. I want to *really* master English. - Pokud *really* vložíme mezi to a *master*, hovoříme o tzv. rozděleném infinitivu

Ovšem ve větě *I want really to master English*. zdůrazňujeme *want* - to, že něco opravdu chceme (I really want to). Zatímco ve větě *I want to really master English*. zdůrazňujeme sloveso *master* (really master).

Pro – infinitiv

Pokud máme vedle sebe dva infinitivy, druhé sloveso s to se vynechává, zůstává pouze to.

Will you be back soon? I shall try *to*.

Anata wa sugu modotte kimasu ka.

Só cutomemasu.

Vrátíš se brzy? Pokusím se.

Zvláštní případy

1. be + infinitiv s to → vyjadřuje plán, povinnost, možnost

We are to have an examination tomorrow. Wareware wa asu šiken ga aru koto
ni natte iru.

Máme zítra test.

Tell him that he is to come at once.

Kare ni sugu kuru beki da to ie.

Řekni mu, že by měl hned přijít.

Not a sound was to be heard.

Monooto hitocu kikoenakatta.

Nebylo nic slyšet.

2. have + infinitiv s to → vyjadřuje povinnost, nutnost

You have to do it at once.

Kimi wa sore wo sugu

šinakerebanaranai.

Měl bys to udělat hned.

You do not have to go there.

Kimi wa soko he iku hicujó ga nai.

Nemusíš tam chodit.

You have only to go there.

Kimi wa soko he ikisae sureba joi.

Nezbývá než tam jít.